

Yazar(lar) / Author(s)

Dr. Öğr. Gör. Banu BERBER BABALIK
Aydın Adnan Menderes Üniversitesi, Karacasu
Memnune İnci MYO, Aydın-Türkiye.
<https://orcid.org/0000-0001-9863-7189>
e-posta: banubabalik@adu.edu.tr
(Sorumlu Yazar/Corresponding author: Dr. Öğr.
Gör., Banu BERBER BABALIK)

Makale Bilgileri/Article Information

Tür-Type: Kitap İncelemesi-Book Review
Geliş tarihi-Date of submission: 05.07.2025
Kabul tarihi-Date of acceptance: 03. 09. 2025
Yayın tarihi-Date of publication: 15.09.2025

Hakemlik-Review

Hakem sayısı-Reviewers: İki Dış Hakem-Two
External
Değerlendirme-Rewiev: Çift Taraflı Kör Hakemlik-
Double-blind

Etik/Ethics

Etik beyan- Ethical statement: Bu çalışmanın
hazırlanma sürecinde etik ilkelere uyulmuştur.
Benzerlik taraması- Plagiarism checks
Yapıldı-İntihal.net-Yes-İntihal.net

Çıkar çatışması-Conflict of interest

Çıkar çatışması beyan edilmemiştir.
The Author(s) declare(s) that there is no conflict of
interest

Finansman-Grant Support

Herhangi bir fon, hibe veya başka bir destek
alınmamıştır.
No funds, grants, or other support was received.

Lisans- License

CC BY-NC 4.0
<https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/deed.tr>

Atıf- Citation (Chiago)

Berber Babalık (Banu). “Savaşı Kim Başlattı?
Diplomatik Kaynaklar Işığında Birinci Dünya
Savaşı’nın Kökenleri/Alman Zihniyeti ve Savaş”,
Anadolu Mecmuası c.4, s. 10 (Ağustos, 2025): 40-
43.

Who Started The War?**The Origins of World War I in the Light of Diplomatic Sources/
The German Mentality and War****Abstract**

Émile Durkheim, Ernest Denis, WHO STARTED THE WAR? The Origins of World War I in the Light of Diplomatic Sources/The German Mentality and War, Mordan Books, İstanbul 2025, 118 pp.

Translated and annotated: Yahya Yeşilyurt.

ISBN: 978-625-96878-0-3

Written by Émile Durkheim and Ernest Denis in 1914, *La Guerre et Qui l'a Voulue (Who Started the War?)* constitutes a polemical intervention composed in the immediate aftermath of the First World War’s outbreak, aiming to influence French public opinion and the intellectual climate of the period. In this work, the authors primarily attribute responsibility for the war to Germany and justify France’s position of legitimate defence from ethical, political and historical perspectives. The work combines historical documents and diplomatic correspondence with Durkheim’s sociological understanding of ethics and Denis’s historical perspective. This important work was translated into Turkish for the first time by Yahya Yeşilyurt. The translation has made the work more visible in the Turkish academic world, particularly at the intersection of sociology, history and politics. This study examines the book *Who Started the War?*, which makes an important contribution to the sociological and ethical dimensions of war.

Keywords: World War I, Politics, Germany

Savaşı Kim Başlattı?**Diplomatik Kaynaklar Işığında Birinci Dünya Savaşı’nın Kökenleri/
Alman Zihniyeti ve Savaş****Öz**

Émile Durkheim, Ernest Denis, SAVAŞI KİM BAŞLATTI? *Diplomatik Kaynaklar Işığında Birinci Dünya Savaşı’nın Kökenleri/Alman Zihniyeti ve Savaş*, Mordan Kitap, İstanbul 2025, 118 s.

Çeviren ve Notlandırın: Yahya Yeşilyurt.

ISBN: 978-625-96878-0-3

Émile Durkheim ve Ernest Denis tarafından 1914 yılında kaleme alınan *La Guerre et Qui l'a Voulue* (Savaşı Kim Başlattı?), I. Dünya Savaşı’nın patlak vermesinin hemen ardından Fransa kamuoyunu ve entelektüel çevreleri etkilemek amacıyla yazılmış polemik niteliğinde bir metindir. Yazarlar bu eserde, savaşın sorumluluğunu esasen Almanya’ya yüklemekte ve Fransa’nın meşru müdafaa konumunu etik, siyasal ve tarihsel açıdan gerekçelendirmektedirler. Eser, tarihsel belgelerin ve diplomatik yazışmaların yanı sıra Durkheim’in sosyolojik etik anlayışı ile Denis’in tarihçi bakışını birleştirir. Bu önemli çalışma, Türkiye’de ilk kez **Yahya Yeşilyurt** tarafından Türkçeye çevrilmiştir. Çeviri, eserin Türk akademi dünyasında ve özellikle sosyoloji-tarih-politika kesişiminde daha görünür olmasını sağlamıştır. Bu çalışmada savaşın sosyoloji ve etik boyutlarıyla ele alınmasına önemli bir katkı sağlayan *Savaşı Kim Başlattı?* başlıklı kitap incelenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Birinci Dünya Savaşı, Politika, Almanya.

Yazarlar Hakkında

Modern sosyolojinin kurucu isimlerinden biri olan Émile Durkheim (1858-1917) toplumun bir bütün olarak ele alındığı yapısal-fonksiyonalist yaklaşımı ile tanınmış ve sosyolojizm görüşünün öncüsü olmuştur. Almanya ve Paris'te yaptığı çalışmalarında ağırlıklı olarak toplumsal dayanışma, kolektif bilinç, ahlâk, birlik ve beraberlik esasları üzerine yoğunlaşan Durkheim 1916'da Balkan Cephesi'nde oğlunu kaybettikten kısa bir süre sonra 1917'de vefat etmiştir.

Orta Avrupa ve Slav tarihi konusunda uzman bir isim olan Ernest Denis (1849-1921) özellikle Çekoslovakya milliyetçiliği üzerine çalışmalar yapmıştır. Özellikle Balkan Savaşları sonrası tüm çalışmalarını Slav halklarının bağımsızlığına adanmıştır. 20. yüzyılın en saygın Slav tarihçilerinden biri olarak kabul edilen Denis, 1921'de Paris'te hayatını kaybetmiştir.

Çevirmen Hakkında

Yahya Yeşilyurt, 2004 yılında Akdeniz Üniversitesi Fakültesi Tarih Bölümünden mezun olmuştur. “Ali Emiri'nin Yemen Hatıratı” isimli yüksek lisans çalışmasından sonra “Yemen’de Osmanlı-İngiliz Mücadelesi 1870-1914” isimli doktora çalışmasını tamamlamıştır. Akademik çalışmalarına devam eden yazar 2021 yılından itibaren Milli Savunma Üniversitesi'nde ders vermektedir. Hâlen Kara Harp Okulu Dekanlığı Tarih Bölümü'nde profesör olarak çalışmakta ve Birinci Dünya Savaşı'nda özellikle Yemen Cephesi üzerine araştırmalarını sürdürmektedir.

Giriş

Birinci Dünya Savaşı, 19. yüzyılın sonları ile 20. yüzyılın başlarında yaşanan çok yönlü ekonomik, siyasal, askerî ve toplumsal dönüşümlerin kaçınılmaz bir sonucu olarak ortaya çıkmıştır. Bu dönemde büyük güçler, uluslararası düzlemdeki çıkar çatışmalarını çözümlemekten ziyade, savaş yoluyla çıkarlarını güvence altına alabilecekleri yönünde bir eğilim göstermeye başlamıştır. Özellikle Balkanlar'da giderek derinleşen siyasi krizler ve ulusal çıkar mücadeleleri, kısa süre içinde Avrupa çapında topyekûn bir savaşa dönüşmüştür.¹ 1914–1918 yılları arasında yaşanan Birinci Dünya Savaşı, özellikle Avrupa kıtasındaki devletleri derinden sarsmakla birlikte, dünya genelinde siyasi, ekonomik ve toplumsal dengeleri kökten değiştiren bir felaketler zincirine yol açmıştır. Bu küresel çatışmanın henüz başında kaleme alınan *Savaşı Kim Başlattı?* başlıklı çalışma, sosyolog Émile Durkheim ile tarihçi Ernest Denis'in ortak çabası sonucu ortaya çıkmıştır.

Eser, savaşın esas sorumlusunun kim olduğu sorusuna bilimsel ve belgeli bir yanıt aramaya çalışmıştır. Bununla birlikte Almanya'nın uzun süredir izlediği saldırgan yayılmacı politikanın diplomatik ve tarihsel belgeler ışığında ortaya çıkarılması ve amaçlanmıştır. Çalışma kamuoyunu bilgilendirme ve yönlendirme görevi üstlenmiştir. Bu yönüyle Durkheim ve Denis'in eseri, yalnızca tarihsel bir belge olmanın ötesinde, sosyolojik ve siyasal meşruiyet arayışlarının erken bir örneği, savaş ortamında bilgi üretiminin nasıl seferber edildiğine dair güçlü bir tanık olarak değerlendirilebilir.

Yahya Yeşilyurt tarafından Türkçeye kazandırılan çalışma *Birinci ve İkinci Kitap* ana başlıkları altında bölümlere ayrılmıştır. Birinci Kitap *Savaşı Kim Başlattı? (Diplomatik Kaynaklar Işığında Birinci Dünya Savaşı'nın Kökenleri)* sorusu ile okuyucuya seslenmiştir. Bu bölüm Durkheim ve Denis tarafından ortak olarak yazılmış ve yazarlar tarafından savaşın derin ve çok eskilere uzanan kökleri olduğu bilgisi verilmiştir. Bu bilgi ile birlikte savaşın ortaya çıkışının mutlaka bir devlet tarafından istendiğine vurgu yapmıştır. 28 Haziran 1914'te Avusturya-Macaristan tahtının veliahdı Ferdinand ve eşinin bir suikastla öldürülmesi savaşın başlama noktası olmuştur. Bu saldırıyı Bosna Hersek'in Avusturya tarafından ilhakını protesto etmek isteyen suikastçılar tarafından yapıldığı ve Sırp Hükümetinin de suikastları koruduğu kısa sürede anlaşılmıştır.² Bu meseleye diğer devletlerin

¹ Rifat Uçarol, *Siyasi Tarih (1789-1914)* (İstanbul: Filiz Kitabevi, 1995), 459-460.

² Émile Durkheim ve Ernest Denis, *Savaşı Kim Başlattı?* (İstanbul: Mordan Kitap, 2025), 16.

müdahalesinin hesaplanamaz sonuçlara yol açacağı öngörülen bir durum olmuştur.³ Ancak Rusya'nın kendisini Slav topluluklarının bir koruyucusu olarak gördüğü ve bu konuda Sırbistan'ı savunmasız bırakmayacağı herkesin bildiği bir gerçek olarak görülmüştür.

Diplomatik Kırılma ve Savaş İlanı başlığıyla ele alınan ikinci bölümde Almanya'nın kendi çıkarları peşinde koşarken özellikle İtalya tarafından desteklenen barış girişimleri vurgulanırken bu durum çatışmanın durdurulabileceğine dair umut olabildiği şeklinde yorumlanmıştır.⁴ *Almanya'dan Rusya'ya İlk Ültimat* başlığında ele alınan üçüncü bölümde krizin çözülmemesi savaşa doğru atılan adımlar olarak değerlendirilmiştir. Krizin başlaması ve Avrupa'da halkın yaşadığı güvensiz ortam yerini sıcak savaşa bırakması dördüncü bölümde *Rusya ve Fransa'ya Savaş İlanı* bölümüyle yazılmıştır. Birinci kitabın sonuç bölümü kitaba adını veren sorunun (savaşı kim başlattı?) yanıtı niteliğinde olmuştur. Bu sorunun yanıtını yazarlar gerçeklerin ortaya çıkmasına bağlamıştır. Peki sorunun doğru yanıtı neydi? Bu bölümde okuyucuya doğrudan bir bilgi vermek yerine savaşı kimin istemediği ile başlanmıştır. Fransa, son ana kadar barış için mücadele etmiştir. Britanya, tüm barış görüşmelerinde öncü ülke olarak gösterilmiştir. Almanya ise barış için hiçbir çaba göstermemiştir. Sonuç bölümünde savaşın suçlusunun Almanya olduğu açıklanmıştır.⁵

İkinci kitap *Alman Zihniyeti ve Savaş* başlığı ile Durkheim tarafından kaleme alınmıştır. Bu bölümün amacı Birinci Dünya Savaşı'nın gösterdiği şekilde Almanya'nın tasvir edilmesi olarak açıklanmıştır. Yazar Almanya'yı saldırgan, kavgacı ve vahşi olarak tanımladığı olumsuz özellikleri aynı zamanda Alman birliğinin oluşum sebebi olarak göstermiştir.⁶ Birinci bölüm *Devlet Uluslararası Hukukun Üstündedir* başlığı ile Almanya'da devletin mutlak gücünü yansıtan esas unsurun güç olduğu imgesi üzerinden ele alınmıştır. İkinci bölüm *Devlet Ahlakın Üstündedir* başlığı ile devletin temel görevinin her koşulda güçlü olma ögesi unsuruna dayandıran Alman zihniyetini yorumlarken *Devlet Sivil Toplumun Üstündedir* başlıklı üçüncü bölümde bu zihniyetin vatandaşın temel görevini devlete itaat olarak görmesini anlatmıştır. Dördüncü bölümde *Savaşın Sevk ve İdaresinin Bu Zihniyetle İzahı* anlatılmıştır. Buna göre “Devlet ahlakın üstündedir. Kendisinden daha yüksek bir amaç tanımaz. Tek amacı kendisidir. Devletin bizzatı kendisini mümkün olduğunca güçlü kılmak için çalışması ve böylece iradesini diğer devletlere dayatması onun en ulvi iyiliği içindir ve bu amaca ulaşmaya hizmete den her şey meşru ve ahlaki olarak iyidir.”⁷ Sonuç bölümünde yazar Alman zihniyetini sosyal patolojik bir vaka olarak görmüştür. Bu görüşünü tarihe not olarak düşerken gelecekte bu durumun nedenlerinin tarihçiler ve sosyologlar tarafından belirleneceğini hatırlatmıştır.

Eserin Analizi

Sosyolog Émile Durkheim ve tarihçi Ernest Denis'in ortak kaleme aldıkları Savaş Kim Başlattı? isimli çalışma Birinci Dünya Savaşı'nın başlamasının hemen ardından yazılmıştır. Bu eser, Fransa'nın savaştaki konumunu savunurken Almanya'nın saldırganlığını tarihsel ve diplomatik yollarla kamuoyuna duyurulması amacına hizmete etmiştir. Çalışma sadece savaşı kimin başlattığına yönelik tarihsel bir değerlendirme değil aynı zamanda Durkheim'in sosyolojik kuramını yansıtan bir belge özelliği de göstermiştir. “Her şey toplumsaldır” görüşünü esas alan Durkheim, bu bağlamda savaşın da toplumsal bir olay olduğunu ve toplumda derin izler bıraktığını savunmuştur.⁸ Durkheim ve Denis, Fransa'nın

³ Durkheim ve Denis, *Savaş Kim Başlattı?* , 25.

⁴ Durkheim ve Denis, *Savaş Kim Başlattı?* , 34.

⁵ Durkheim ve Denis, *Savaş Kim Başlattı?* , 69.

⁶ Durkheim ve Denis, *Savaş Kim Başlattı?* , 77.

⁷ Durkheim ve Denis, *Savaş Kim Başlattı?* , 109.

⁸ Savaşın toplumda yarattığı izleri tanımlarken olumlu ve olumsuz özelliklerine değinmiştir. Örneğin savaş bir tarafta toplumda şiddetin yayılmasına sebep olurken diğer tarafta vatan sevgisi ve toplumsal dayanışmayı pekiştirmiştir. Savaşın toplum üzerindeki etkileri için bkz. Ahu Özmen Akalın, “Émile Durkheim'in Sosyolojik

savaşta taraf olmak zorunda kalmasını ülke bütünlüğü için açıklarken aynı zamanda ahlaki değerler üzerine yapılan tehditlere de vurgu yapmışlardır. Bu söylem, Durkheim'in savunucu olduğu kolektif bilinç ve ahlaki birlik düşüncesi ile paralellik göstermiştir. Kolektif bilinç, savaşın toplumsal bütünleşme süreci ile örtüşmektedir.

Eser metodoloji bakımından açıklamalı dipnotlarla zenginleştirilmiştir. Dipnotlarda resmî belgeler, araştırma eserleri ve olaylarla ilgili açıklamalara yer verilmiştir. Bu yönüyle detay öğrenmek isteyen okuyucuları beslemiştir. Tarihsel belgelerin sıklıkla kullanılması eserin okuyucu üzerindeki etkisini artırmaya hizmet etmiştir. Eser, savaşın meşruluğunu sadece stratejik olarak değil ahlaki ve sosyolojik olarak açıklamıştır. Bu yönüyle bakıldığında 1915 yılında yazılmış olması da dikkate alınarak dönemi için özgün bir yaklaşım özelliği göstermiştir. Eserdeki bu güçlü yanlarla birlikte tek taraflı bir bakış açısı içinde olması tarihsel nesnellikten uzaklaşmasına neden olmuştur. Çalışmada savaşın suçlusu olarak gösterilen Almanya'nın iç dinamikleri hakkında sınırlı bilgi verilmiştir. Eserdeki bu eksiklik Prof. Dr. Yahya Yeşilyurt'un dönem olayları ve kişilerini tanıttığı notlarla büyük ölçüde giderilmiştir. Kullanılan diplomatik belgelerin seçilerek okuyucuya verilmesi çalışmanın propaganda amacına hizmet ettiği yorumunu güçlendirmiştir. Bununla birlikte savaşın oluşumundaki birçok neden derinlemesine işlenmemiştir.

Sonuç

Savaş Kim Başlattı? *Diplomatik Kaynaklar Işığında Birinci Dünya Savaşı'nın Kökenleri/Alman Zihniyeti ve Savaş* adlı eser, ele aldığı Birinci Dünya Savaşı'nda savaşın sorumlusu olarak görülen ve savaş suçlusu olarak nitelendirilen Almanya'ya karşı başlatılan toplumsal hareketin duyurulmasına hizmet etmiştir. Bu eserde yazarlar savaşın toplumsal meşruiyetini kavramsal temele oturtmaya çalışmıştır. Denis'in tarihsel belgelerle örülü anlatımı ve Durkheim'in toplumsal dayanışma düşüncesi ile bütünleşmiştir.

Bu çalışma savaş gibi olağanüstü koşulların yaşandığı dönemlerde toplumda öncü olarak kabul edilen isimlerin görüşleriyle kitleleri ne şekilde etkileyebileceklerini görmemiz bakımından önemli bir yere sahiptir. Aynı zamanda bilimin (tartışmaya açık olmakla birlikte) gerektiğinde nasıl yönlendirilebileceğini göstermesi bakımından tarihsel bir örnek sunmuştur. Türkçeye ilk kez çevrilen bu eser, tarihi olaylar yaşanırken yapılan kayıtların okuyucunun değerlendirmesine sunulması bakımından önem taşımaktadır.

Kaynakça

Durkheim , Émile ve Denis, Ernest. *Savaş Kim Başlattı?*. İstanbul: Mordan Kitap, 2025.

Özmen Akalın, Ahu. "Emile Durkheim'in Sosyolojik Yaklaşımında Savaş ve Savaşın Toplum Üzerindeki Etkileri". *Avrasya Uluslararası Araştırmalar Dergisi*, 28 (2021): 248-265.

Uçarol, Rifat. *Siyasi Tarih (1789-1914)*. İstanbul: Filiz Kitabevi, 1995.